

מלך שלום רוזנר

בגדי הכהונה

א. הקדמה

"ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" (שמות כח:ב)

"אלמלא בגדי כהונה, לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט" (יומא עב):

בריש פרק כל הזבחים שקבלו (זבחים טו:), יש רשימה של פסולי העבודה, ואחד מהם הוא מחוסר בגדים. מה האופי של הפסול הזה? או במילים אחרות, איך נבין הדין שהכהן צריך ללבוש בגדי כהונה בשעת העבודה? לפום ריהטא, הייתי אומר שהבגדים הם כמו מדים של הכהן. יש חיוב להיות לבוש כראוי בשעת העבודה. אבל בין אם הוא לובש אותם, בין אם אינו לובש אותם, הוא נשאר אותו איש, אותו כהן. בלעדם, חסר לו רק קיום הגברא של מצות לבישת בגדי כהונה. אבל אולי יש אופי אחר להלכה זו. אולי הבגדים הם חלק אינטגרלי של הגדרתו ככהן. בלי מדיו, אינו נחשב כהן! מצוה זו אינה נחשבת מעשה לבישה גרידא, אבל מעשה לבישה זה מאפשר לו להיחשב ככהן.

כשנסתכל במקורות הסוגיא, אנחנו נראה ששתי האפשרויות האלו עומדות וקיימות. האחרונים ניסחו החקירה הזאת בלשונם המפורסמת: האם זה דין בעבודה-ואנחנו נבין הצורך לבגדים כשאר צרכים בעבודה? יש כלים מסויימים, יש זמנים ומקומות מסויימים, וגם יש בגדים מסויימים. או האם זה דין בכהן? הבגדים מגדירים אותו ככהן. בלי בגדיו, אין לו עדיפות מזר שעובד במקדש. שאני הצורך של בגדים מצרכים אחרים בתהליך העבודה. החלק הראשון של מאמר זה יתרכז בחקירה זו, ונבדוק בתחומים שונים אם אפשר למצוא נ"מ בין שני צדדי החקירה [1].

ב. בגדי הכהונה בתחומים שונים

א. המקורות

הסוגיא בזבחים (יז:יח.) מציגה שני מקורות לדין של מחוסר מבגדים. הראשון הוא "והגרת אותם אבנט.. והיתה להם כהונה לחוקת עולם-בזמן שבגדיהם עליהם, כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם, אין כהונתם עליהם". אם נקח מקור זה באופן מילולי, הוא מצביע על הגישה שזה דין בכהן. בלי בגדיו, "אין כהונתו עליו" [2]. אבל הגמ' גם מביאה מקור שני, הלימוד משתויי יין. אולי י"ל שלפי מקור זה, הדין הוא בעבודה. כמו ששיכור עדיין נחשב כהן, אבל הוא רק במצב שא"א לעבוד, כן מחוסר בגדים נחשב כהן, אבל הוא רק במצב שא"א לעבוד.

ב. מוני המצות

הרמב"ם (עשה לג) מונה מצוות בגדי כהונה וז"ל "שצוה הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת ואז יעבדו במקדש". הרמב"ן (שם), להגן על שיטת הבה"ג שהשמיט מצוה זו, כותב שזה רק חלק מהעבודה, כמו דין של עמידה בעבודה. ["דין בעבודה"]. כנגד עמדה זאת, הלב שמח (שם) כותב לשונות חזקות שזה "דין בכהן". וז"ל:

"שלא תלה עשיית הבגדים בה [בעבודה] לומר ועשו בגדי קודש לאהרן לעבוד ולשרת.. אבל אמר לכבוד ולתפארת כלומר כדי שיהיה בהם מכובד ומפואר מבין שאר העם וכן הם היו לו לסימן על הכהונה.. ונעשים כהנים על ידם.. להיות הם עצמם כהנים קדושים על ידי הבגדים"

חשוב להעיר שאם נסכים עם הלב שמח, וסוברים שבלי הבגדים, אין לו שם כהן, אז למה הרמב"ם מנה מצוה זו בנפרד, ולא כלל אותה באיסור זרות? שאלה זאת הקשה ר' דניאל הבבלי מאת ר' אברהם בן הרמב"ם (מעשה נסים סי' ד). ר' אברהם ענה אותו תשובה שאינה כ"כ ברורה. אע"פ שמחוסר בגדים קרוב מאד לזרות, "אינו באמת זר". עדיין יש "הבדלים עצמאי" ביניהם. וצ"ע[3] (צ"ל שיש הבדל בין זר ממשי וזר הלכתי).

ג. ההו"א של הגמרא

בתוך השקלא וטריא של הגמרא (זבחים יז-יח.) נמצאות שתי הגבלות (כהוי אמינא) למצות לבישת בגדי הכהונה; עבודה המעכבת הכפרה, ועבודה שזר חייב עליה מיתה. אם זה דין בכהן, קשה להבין למה נגביל את המצוה לעבודות אלו. אבל אם זה דין בעבודה, ניתן לאמר שדוקא עבודות מסוימות יצטרכו בגדים מסויימים.

ד. מידות הבגדים

יש דיון בסוגייתנו (שם יח:): מה הדין אם הבגדים יותר מדי קצרים[4]. לפי שמואל, הכל תלוי במדה עצמה, ולא באופן הלבישה כשהוא לובש. ז"א אם המדה יותר מדי קצרה בשביל כהן מסויים, אפילו אם הוא לובש אותו באופן שלא נראה שאינה מדתו, הכהן פסול לעבוד. לעומתו, לפי רב, הכל תלוי באופן הלבישה, ולא במדה עצמה. קשה להגיד שכהונתו תלויה באופן הלבישה שלו. יותר מסתבר לומר שאם המדה, באופן אויבקיטיבי, מתאימה לכהן, אז בגדים אלו עושים אותו לכהן. זאת שיטת שמואל. אבל אולי שיטת רב היא שזה דין בעבודה. וכל זמן שנראה מסודר ונקי, אע"פ שהמדה באמת איננה מידתו, זה כבר מספיק למלאות הצורך של העבודה.

ה. הגדרתו כקדשים

ר' יוסף ענגל[5] שואל האם הדין של "שנה עליו הכתוב לעכב בקדשים" שייך לבגדי כהונה. הוא מציין לתוס' יומא כג: שסובר שהם "אינם מגופי הקרבנות אז חוזרין ומלמדין". אבל הוא גם מציין לרש"י ותוס' בזבחים (יח-): "סוברים" "מדו בד שתהא כמדתו למצוה ולא לעכב". ומדייק הגר"י ענגל שרש"י ותוס' מניחים שהבגדים נחשבים "קדשים" וזאת הסיבה שאם זה היה לעיכובא, היה צריך להיות כתוב פעמים.

אולי י"ל שכל הנושא הזה, אם הבגדים נחשבים כקדשים אם לאו, תלוי בחקירתנו. אם זה דין בעבודה, י"ל שבגדים באמת נחשבים קדשים. אבל אם זה דין בכהן, אולי נגדיר אותם כמכשירי עבודה, חפצים שעוזרים הכהן להיות כהן, ולא שעוזרים אותו לעשות את העבודה עצמה, ובכך לא נגדיר אותם כקדשים.

ו. עבודת אנשים שאינם כהנים-נשים, משה רבינו, וזרים

נשים-המש' בקידושין (לו.) מביאה רשימה של עבודות שנוהגות באנשים ולא בנשים. והגמרא שם דורשת פסוק לכל או"א. תוס' שם (לו: ד"ה חוץ) שואלים למה יש צורך למקורות? כבר ידוע אצלינו שיש פסול של מחוסר בגדים, ובכך נשים כבר פסולים בגלל פסול זה? ומתרצים ב' תירוצים. "וי"ל דמיירי שלבשו את הבגדים. א"נ י"ל כיון שלא נצטווה בבגדי כהונה, לא הווי מחוסר בגדים." [6] האחרונים מפרשים ב' דעות אלו במסגרת חקירתנו. לפי דעה ב', הבגדים מוסיפים דין כהונה לכהן, וא"כ מי שהוא אינו כהן, וא"צ להיות כהן, אין הוא צריך ללבוש את הבגדים (בעיקרון-וזה הסיבה לפסוק מיוחד לפסול אותם). אבל לפי דעה א', ניתן לאמר שזה דין בעבודה, וא"כ כל מי שבא לעבוד יצטרך להתלבש בבגדי כהונה. העבודה דורשת את הבגדים, ולא האיש.

משה רבינו-יש מחלוקת ראשונים מה היה הסטטוס של משה רבינו בתוך שבעת ימי המילואים. רש"י (זבחים יט: ד"ה משה) סובר שהיה לו דין כהן. שטמ"ק (שם אות ג) חולק, וסובר "אע"ג דמשה היה לוי, היה משמש בז' ימי המילואים". [7] בקשר לזה, יש איבעיא בגמ' תענית יא: (וכן ע"ז לד.) "במה שמש משה בז' ימי

המילואים" ז"א האם משה התלבש בכל בגדי הכהונה בז' ימי המילואים או לא? אולי ניתן לאמר שיש ב' הבנות אפשריות באיבעיא זו. ראשון, אולי האיבעיא היא גופה איזה סטטוס היה לו למשה רבינו בזמן ההוא. כו"ע יודו שאם היה לו דין כהן, היה צריך להתלבש בבגדי כהונה ("דין בכהן"), אבל כל השאלה היא אם יש לו את הדין הזה. למסקנא, הגמ' אומרת שהוא לבש חלוק לבן. ז"א שיש לו דין זר ואז א"צ בגדי כהונה. שנית, אולי האיבעיא היא שאלה על אופי העבודה של ז' ימי המילואים. הגמרא איננה עוסקת בסטטוס של משה רבינו. יכול להיות שהוא כהן, ויכול להיות שאין הוא נחשב כהן. אולם השאלה היא האם העבודה של שבעת ימי הילואים דורשת בגדי כהונה, וההנחה היא שהבגדים הם "דין בעבודה". למסקנא, הגמ' אומרת שהוא לבש חלוק לבן. ז"א העבודה הזאת איננה דורשת בגדי כהונה.

רש"י (ע"ז שם ד"ה משה) כנראה קרא את האיבעיא בדרך הראשונה, כי הוא מדגיש במסקנת הגמרא שמה שרבינו היה זר. [8] האור החיים הקדוש (שמות כח:ב) ג"כ מתייחס לאיבעיא זו, ובאופן ברור מפרש כאפשרות הראשונה שהצענו. וז"ל:

"ממה ששמש משה בז' ימי המילואים בחלוק זה יגיד שאין הבגדים מעכבים אלא לאהרן ולבניו, אבל זולת הכהנים תתראה עבודת הקרבנות בלא בגדים, והוא מה שמודיעו ביאור 'לכבוד ולתפארת' לומר לא תחשוב כי הבגדים לצורכי העבודה לבד ויתחייב הדבר ללבושם משה בעבודת ימי המילואים, ולא כן הוא, אינם אלא לכבוד וגו' למשרת קבוע לעבודתו אבל לצד העבודה לבד כשתהיה בזולת אהרן ובניו יעבדו בחלוק לבן, וכמו שכן שמש משה כנזכר"

ראינו בקטע זה שיש מח' הראשונים מה היה דינו של משה רבינו בשעת ז' ימי המילואים, וגם יש איבעיא בגמ' האם ההלכה הצריכה את משה להתלבש בבגדי כהונה בשעת עבודתו-וניתן להבין שאלה זו במסגרת הגישה של דין בכהן (רש"י, אור החיים), וגם במסגרת הגישה של דין בעבודה.

זר שעבד-התוספתא (קרבנות יב:ז) וגם הרמב"ם (ביאת מקדש ט:יא) מביאים הדין שזר שעבד אינו חייב אלא אחת. ז"א אין הוא חייב גם על זרות וגם על מחוסר בגדים. יכול להיות שכל זה אינו שייך לנושא שלנו, כי המוקד הוא איסור כולל ואיסור בת אחת (ע' ראב"ד שם). אבל במנחת חינוך (מצוה צט בסוף) הבין שכן שייך לנושא שלנו. הבגדים הם מחוייבים מצד הכהן ולא מצד העבודה. ובכן "מי שאינו ראוי לעבודה, אינו עובר בלאו זה".

לסכם, בדקנו בג' אזורים של עבודת אנשים שאינם כהנים, לראות אם יכולים להסיק אם בגדי הכהונה מחוייבים מצד הכהן, ואז האנשים האלו אינם צריכים אותם, או מצד העבודה, ואז האנשים האלו ג"כ צריכים אותם. [9]

ז. סוגי פסולים

הרמב"ם מצטט פסולי הכהונה לענין בגדיו בב' מקומות בהל' כלי המקדש והעובדים בו. בפ' ח', הל' ד', הוא אומר

"בגדי כהונה מצוותן שיהיו חדשים נאים ומשולשלים כדרך בגדי גדולים..היו מטושטשים או מקורעים או ארוכים..עצורים..עבודתו פסולה"..

לא כתוב כאן שיש חיוב מיתה[10]. אבל בפ' י' הל' ד', הוא כותב

"וכה"ג ששמש בפחות מח' בגדים..או כהן הדיוט ששימש בפחות מד' בגדים אלו היא הנקרא מחוסר בגדים, ועבודתו פסולה וחיוב מיתה בידי שמים כזר ששימש..בזמן שבגדיהם עליהם, כהונתם עליהם"..

פה, הוא פוסק שיש חיוב מיתה, והוא מדמה מחוסר בגדים לזר ששימש. הרב מרדכי אילן (בס' כנסת הראשונים לזבחים יח. הערה עד) מפרש שהרמב"ם מחלק בין סוגי הפסולים גופה בגלל חקירתו. הרמב"ם סובר שמחוסר בגדים ממש דינו כזר. אין לו דין כהן, וזה הסיבה שרק בפ' י' יש חיוב מיתה, ורק בפ' י' הוא מצטט "בזמן שבגדיהם עליהם..". אבל אחר שהכהן לובש בגדיו, יש עוד דין שנובע מצרכי העבודה, שהבגדים צריכים להיות חדשים, נקיים, ובמדתו הנכונה. אולם, דין נוסף זה, עקב שהוא נובע מהעבודה, איננו מחייב מיתה אם לא קיים אותו. העבודה היא פסולה, אבל איש העובד היה נחשב כהן. זה פירוש הרב אילן בשיטת הרמב"ם, אבל אולי י"ל ששיטת הרמב"ם בהלכות אלו מבוססת על גישה יותר מורחבת ומקיפה, כדאיתא להלן.

לסכם, התחלנו עם חקירת האחרונים: האם צורך לבגדי כהונה הוא "דין ככהן" או "דין בעבודה". וראינו שבעה מקומות שבהם השאלה הזאת עולה בחשבון. עכשיו נעבור לשיטת הרמב"ם.

ג. שיטת הרמב"ם

הלכות בגדי כהונה ברמב"ם מופיעות ברמב"ם הל' כלי המקדש פרקים ח'–י'. וכמו בכל עיון בשיטת הרמב"ם, צריך להתרכז לא רק על התוכן שלה, אלא גם על המיבנה שלה. היינו מצפים שהרמב"ם יתחיל "מצות עשה ללבוש בגדים אלו בשעת עבודה..". אבל כשנעיין בהלכות אלו, כל פרקים ח' וט' עוסקים בפרטי ציור הבגדים עצמם. אין שום הזכרה למצות לבישה, חוץ ממה שהוצרך לעזור לצייר לנו אופי הבגדים. וז"ל

" בגדי כהונה ג' מינים בגדי כהן הדיוט ובגדי זהב ובגדי לבן... (ח:א) מצותן שיהיו חדשים נאים ומשולשים כדרך בגדי הגדולים שנאמר לכבוד ולתפארת..(ח:ד) אין מלבנין אותו ולא מכבסין אותו..(ח:ה) "

יש ריכוז גמור על בבגדים. מה עושים אם הם מלוכלכים, אם הם ישנים, מאיפה קונים אותם וכו'. והוא גם מפרש שהביטוי "לכבוד ולתפארת" מכוון לבגדים. סוף סוף, בפרק י' הל' ד', הרמב"ם מדבר על מצות לבישה. אבל אפילו שעכשיו הגיע לדין זה, הניסוח שלו, לאור ראשון, קשה להבין. וז"ל "מצות עשה לעשות בגדים אלו ולהיות הכהן עובד בהם שנאמר ועשית בגדי קודש..". הוא לא כותב "מ"ע ללבוש". הוא עדיין מתרכז בבגדים, בעשיית הבגדים, ואפילו חיוב הלבישה מנוסח מצד הבגדים; המצוה היא שהכהן עובד בהם! איך אנחנו נבין את זה? לשון הקרית ספר מדגיש בעיה זו. "מ"ע של בגדים אלו היא שיהיו הכהנים עובדים בהם". חיוב הלבישה נובע מהבגדים עצמם. מה הפשט בזה?

יותר מזה, הגמרא יומא (כה.) כותבת שלא יהיה דבר קודם למכנסיים. "ומכנסי בד יהיו על בשרו". הבגד הראשון שהכהן לובש צריך להיות המכנסיים. אולם כשהרמב"ם מביא הלכה זו (י:א), הוא לא מסתפק במכנסיים. יש לו סדר לכל לבישת הבגדים וז"ל

"כיצד סדר לבישת הבגדים לובש המכנסיים תחלה, ..ואח"כ לובש הכתונת ואח"כ חוגר את האבנט..ואח"כ צונף במצנפת כמין כובע." [11]

הכ"מ מציין לגמ' יומא הנ"ל, אבל כמו שפרשנו, שם איירי רק במכנסיים. המנחת חינוך (צט:יג) הרגיש צורך להגיב לשיטה זו, ואמר שא"א שהסדר הוא לעיכובא (חוץ מאולי המכנסיים). אבל זה רק מדגיש את הבעיה. מאיפה הרמב"ם המציא רעיון זה? [12]

נוסף על כך, יש עוד הלכה ברמב"ם שאומרת דרשני. הרמב"ם (יח:ח:י) [13] כותב שלכל בגד היה חלון מיוחד. כל המכנסיים בחלון א', כל האבנטים בחלון א', וכו'. וגם כל חלון היה כתוב עליו מה שיש בפנים. היה שלט לפני כל חלון שכתוב עליו "מכנסיים" או "אבנטים" או "כתנות". מה הסיבה לכל הסדר הזה? כותב הרמב"ם "לפי שלא היו הכלים מעורבבין..". האם זה כל הסיבה? לא היו צרכים כאילו אצל כלים אחרים, כמו המזלגות ומזרקות [14]? ואם זה היה רק עצה טובה ולא הלכה פסוקה, למה נקט אותו הרמב"ם להלכה?

לענות על כל השאלות, אולי י"ל רעיון חדש בשיטת הרמב"ם על אופי מצות לבישת בגדי כהונה. אין זה דין ככה לבד, או דין בעבודה לבד. זה דין בהבגדים עצמם! יש ניתן להבגד, מטרה שצריך להגיע אליה. לבישת הבגדים אינה מעשה לבישה של הגברא גרידא, אלא היא קיום בהניתן של הבגדים. הם צועקים להיות לבושים. זאת הסיבה שרמב"ם התרכז כ"כ הרבה על בבגדים, בלי יחס לכהן או לעבודה. הוא מצייר את הבגדים, כי בעיקרון, המצוה נובעת מהם.

לאור זה, מובן ג"כ למה הרמב"ם הצריך סדר. זה תהליך פורמלי, לא רק שהכהן ילבש אותם, אלא הלבישה מקיימת הניתן של כל בגד ובגד. יש ריכוז על במעשה הלבישה עצמו, ולא רק במצב שהכהן יהיה לבוש. יותר מזה, אם זה דין בבגד, אולי י"ל שהם גם דרושים הנהגה ראויה להם גם לפני הלבישה-וזה ההלכה של חלונות ושלטים עליהם. ובכן כל הפרקים ח' וט' מדברים על הבגדים. בפרק י' מתחיל המעבר, הלכה א' מדבר על סדר הלבישה, והלכה ד' היא המעבר האמיתי. פה כתוב מעשה הלבישה עצמו, אבל עדיין הוגדר כקיום של הבגדים, במיוחד לפי לשון הקרית ספר הנ"ל. ורק אחרי זה, הרמב"ם מביא דין של מחוסר בגדים, כי עכשיו הוא עוסק בדיני הגברא. ואז הוא מביא העונש-חיוב מיתה, והסברא-בזמן שבגדיהם עליהם, כהונתם עליהם[15][16].

לפי גישה זו, מובן ג"כ מה שכתוב בזוהר תרומה (מב: הובא בתורת שלמה שמות כט:לא) וז"ל

"והלבשת את אהרן..הא כולי האי פולחנא דמשה ויקרא דאהרן איהו, לאו הכי, אלא יקרא דמשה איהו, דהא הקב"ה לא בעא פולחנא דאהרן אלא על ידא דמשה, ואהרן לא יכול לאתקדשא אלא על ידא דמשה, ובכלא אצטריך אהרן למשה, וכל האי יקרא דמשה איהו".

הזוהר כותב שכל התהליך של הלבשת אהרן הכהן היה יקרא דמשה, ולא יקרא דאהרן. למה? אהרן הוא הלוּבש, אהרן הוא האיש שמוכתר בבגדי כהונה גדולה. אבל לאור האמור, זה כפתור ופרח. אם הריכוז הוא בבגדים, והלבישה היא נחשבת קיום של הניתן של הבגדים, מסתבר לומר שהמלביש דוקא מקיים קיום זה. הקיום האמיתי הוא בהלבשה, ולא בלבישה[17].

ד. בגדים ככלי שרת, ועשייה לשמה

כל מה שאמרנו למעלה, שיש ריכוז בבגדים עצמם, ויש קיום בניתן שלהם כשהכהן לובש אותם, ישתלב יפה עם הרעיון שיש לבגדים סטטוס של כלי שרת, וגם אם יש דרישה לעשיית הבגדים לשמה[18].

הסטטוס של בגדי כהונה שנוי במחלוקת ראשונים ואחרונים, אבל מקורם יכול להיות הבנת הפסוקים בפר' תצוה. יש לשונות מקבילות בין עשיית הכלים ועשיית הבגדים. הרמב"ם (פרקים הנ"ל) פעם אחר פעם מכנה את הבגדים כ"כלים". רש"י ותוס' (זבחים יג, כד.) מפרשים ביטוי "כלי שרת" בגמרא כבגדי כהונה. תוס' קידושין (נד. ד"ה בכתנות) ג"כ סוברים שיש לבגדים "קדושת הגוף". לעומתם, עומד הריטב"א (קידושין שם) שסובר שיש להם רק קדושת דמים (מכשירי עבודה). האחרונים מפרשים הרמב"ם (מעילה ה:יד) כשיטת הריטב"א. ס' המקנה (קידושין שם) מביא ראיה לשיטת הריטב"א מהעובדא שאחשורוש לא היה נענש על לבישת בגדיו, אבל רק על השתמשות בכלי שרת (מגילה יב.)[19].

בכל אופן, אם יש לבגדים קדושת הגוף, או סטטוס ככלי שרת, זה משתלב יפה עם הגישה הנ"ל שיש להם קיום עצמית, ודרושים עצמאיים.

עשייה לשמה היא ג"כ שנויה במחלוקת. הרמב"ן, הספורנו, האור החיים, והנצי"ב (שמות פ' כט) כולם סוברים שבגדים צריכים עשייה לשמה. הכתב והקבלה (שם) מרחיק לכת וסובר שצריך אפילו לשם בעלים. שיטת הרמב"ם אינה ברורה. הוא נוקט בבירור שכלים צריכים עשייה לשמה, אבל לא ברור אם נכלל בזה בגדי כהונה. הרמב"ן (במלחמות סוכה ד:ה) סובר שא"צ עשייה לשמה[20].

כמו שאמרנו, אם יש צורך לעשייה לשמה, זה גם מצביע על ערך פנימי ודרושים של הבגדים עצמם. הבגדים דורשים סטנדארד גבוה גם בעשייתם, וגם בלבישתם.

ה. בגדי כהן הדיוט-בגדי כהן גדול

עד עכשיו דברנו על כל בגדי הכהונה כאחד. אבל אולי יש לראות חילוקים ביניהם.

כשנבוא לעיין ביחס בין בגדי כה"ג לבגדי כהן הדיוט, יש שתי אפשרויות הפוכות להסביר את הקשר ביניהם [21]. מצד א', אולי יש זיהות אחת לשניהם, וההבדל הוא רק כמותי, ולא איכותי. כהן הדיוט לובש ד', וכה"ג מוסיף עוד ד'. ואפילו שיש מ"ד (יומא יב.) שסובר שאני אבנט כהן גדול מכהן הדיוט, ואפילו שהראב"ד (כל"מ ח:ב) סובר ששאני המגבעת (הדיוט) מהמצנפת (כה"ג), אלו שינויים טכניים. שתי קבוצות אלו נובעות מאותו מחייב, ויש להן אותה מטרה. מצד ב', אולי נוכל לחלק לגמרי ביניהם. אע"פ שכנראה יש הרבה דמיונות ביניהם, זה יכול להיות רק באופן הקבלה ולא שבאמת הם דומים אחד לשני. הם מכוונים למטרות שונות, אחד יותר קשור לעבודה, ואחד יותר קשור להכהן עצמו. אולי יש לא' מהם קדושת הגוף, וא' מהם קדושת דמים.

נתחיל להסתכל בהפסוקים המציירים בגדים אלו. בפשטות, נמצאים אצל שניהם הביטוי "לכבוד ולתפארת" (כח:ב,מ) [22]. אולם, מטרת העשייה קצת שונה, בין "לקדשו לכהנו לי" שכתוב אצל כה"ג, ל"לכהנו לי" שכתוב אצל כהן הדיוט (כח:ג-ד). וגם לענין מוני המצות, יש דבר מענין. הרס"ג [23] רק מונה בגדי כה"ג. "השמנה בגדים לתפארת". ואע"פ שריפ"פ מפרש אותו בדרך לאו דוקא, פשטות לשונו בולטת [24].

גם רואים אנו הבדל ביניהם מדברי היעב"ץ במסכת זבחים. הגמ' (זבחים יח:) רושמת כמה דיני בגדים, יש למצוה ויש לעכב. תוס' (שם ד"ה והתניא) תמהו שבגמ' יומא (יב:), יש צורך ללימוד מיוחד להכשיר משוחקים, אבל פה, הכל לומדים מסברא. עונה הגהות יעב"ץ על אתר ששאני גמ' יומא מגמ' זבחים. הגמ' יומא מדברת על בגדי כה"ג, ויש לבגדים אלו צרכים גבוהים ביותר, ובכך צריך לימוד מיוחד להכשיר משוחקין. משא"כ הגמ' זבחים מדברת על בגדי כהן הדיוט, ובכך יכול להכשיר מסברא.

ויותר מזה, התוס' ישנים (יומא עא:) כותב שאע"פ שהמצנפת והמגבעת הן דומות, העובדה שהכה"ג לובש את המצנפת היא גופא נותנת לה סטטוס אחר. וז"ל:

"הכל אחד ומונחין בראש אלא שמצנפת היא בראש כה"ג. וחשובה יותר כמו צניף מלוכה, ומגבעת היא מצנפת של כהנים הדיוטים".

כנראה הוא מכוין להבדל יסודי ביניהם. אבל איך נפרש את ההבדל? אולי הסוד טמון בהלכה אחרת ברמב"ם (ח:ה-ז) וז"ל

"ובגדי כה"ג שבלו גונזין אותן..מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטים היו עושין מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה, וכתנות כהנים הדיוטים שבלו היו עושין מהן פתילות למנורה תמיד"

יש הלכה שבגדי כה"ג צריכים להיות נגנזים. למה? צריך לאמר שיש ערכים פנימיים לבגדים אלו, שאין לבגדי כהן הדיוט, שהותרו להשתמש לצרכים אחרים במקדש. לפי זה, אפשר להשיב על שאלת המשל"מ (כל"מ ח:ה) ששאל על שיטת הריטב"א הנ"ל, שסובר שבגדי כהונה יש להם קדושת דמים, איך הוא מפרש דין זה, שבגדי כה"ג נגנזים? יש להם רק קדו"ד? אולם לפי הנ"ל, קושיא מעיקרא ליתא. שיטת הריטב"א מוגבלת לבגדי כהן הדיוט. אבל יודה הריטב"א שבגדי כה"ג יש להם קדוה"ג, ובכך צריכים גניזה [25].

על פי זה, אולי אפשר להוסיף ולומר שיש הבדל איכותי בין שתי קבוצות אלו של בגדים. בגדי כהן הדיוט הם יותר קשורים לעבודה. קדושתם נובעת מהעבודה, ואין להם קדושה עצמית. וזאת הסיבה שאחר שבלו, אין צריך לגונזם. אבל בגדי כה"ג, יש להם קדושה עצמית; או, כמו שאמרנו, זה "דין בכהן", שמנה בגדיו עושים

אותו לכה"ג, או כמו שאמרנו, זה דין בבגדים עצמם. בכל אופן, קדושתם מנותקת מהעבודה. וזה גם פירוש הריטב"א הנ"ל. בגדי כה"ג נכללים בדברים שיש בהם קדוה"ג[26]. ואולי זאת כונת הצפנת פענח שכותב :

"ויש נפ"מ בין בגדי כה"ג לבגדי כהן הדיוט, דבגדי כה"ג, הלבישה היא מצוה, לא משום דבלא זה, הוי מחוסר בגדים [ז"א דין שנובע מהעבודה]..משא"כ גבי בגדי כהן הדיוט דזה הוי רק לצורך הקרבן כדי שלא יהא מחוס"ב"ב.."

ואולי זה גם מה שהניע הנצי"ב לפרש הפסוקים בפר' תצוה דלא כפשוטם. הוא כותב שאע"פ שהביטוי "לכבוד ולתפארת" מופיע פעמיים, א' לכה"ג וא' לכהן הדיוט, באמת זה רק מצייר בגדי כה"ג. בגדי כהן הדיוט אינם נעשים לכבוד ולתפארת[27]. ויותר מזה, הנצי"ב הבין ההבדל בין "לכהנו לי" ו"לקדשו לכהנו לי" באופן קיצוני ג"כ. בגדי כהן הדיוט צריכים עשייה לשמה, בגדי כה"ג צריכים משהו יותר מזה, כדי למלאות הצרכים של "לקדשו", ולא רק "לכהנו לי".

לסכם, ראינו מכמה מקורות שאולי ההבדל בין בגדי כה"ג לכהן הדיוט אינו רק כמותי, זה ארבע וזה שמנה, אלא זה הבדל איכותי. מספר שונה מורה על מטרה וקדושה אחרת להבגדים עצמם. קדושה

אחת נובעת מהעבודה, והקדושה האחרת נובעת מהבגדים עצמם .

ו. סיכום

התחלנו עם חקירת האחרונים אם בגדי כהונה הם דין בעבודה, שא' מצרכי העבודה הוא שהכהן ילבש מדיו הראויים, או הם דין בכהן, שהחיוב ללבש בגדי כהונה איננו קשור ישיר לעבודה, אלא קשור ישיר לכהן. הבגדים עושים אותו לכהן, ובלי בגדיו, הוא נחשב זר לענין זה. הבאנו כמה וכמה נ"מ לחקירה זו. אחרי זה, עברנו לדבר בשיטת הרמב"ם, שכנראה מרכז בבגדים עצמם. פרשנו שהוא סובר שלבישת הבגדים היא קיום בהניתן של הבגדים. ועם זה, כל מה שכתב הרמב"ם עולה יפה. המשכנו שדין זה שיש ניתן עצמי לבגד משתלב יפה אם צריך עשייה לשמה, ואם יש סטטוס של כלי שרת לבגדים אלו. אחרון, בדקנו הנושא של בגדי כה"ג וכהן הדיוט, וראינו שאולי יש להבין שקיים הבדל עקרוני ביניהם. יהי רצון שנוכח לראות "מראה כהן" וכל אחיו לבושים בבגדים אלו בב"א.

ז. נספח

אפתח פי לדבר על עוד נושא אחד. דברנו על כל הבגדים ביחד, וגם על החילוק בין בגדי כה"ג לכהן הדיוט. נקח עכשיו א' מהבגדים לנסות להבין את אופיו: המכנסיים. התוס' (זבחים יז: ד"ה אין) מביא ב' דעות אם יש ללמוד דינים ממכנסיים לשאר הבגדים. האם יש משהו מיוחד להמכנסיים, כדי שנאמר שאין ללמוד מהם ?

בפסוקים, יש כמה מוזרות. ברשימה המקורית (כח:ד), המכנסיים הושמטו[28]. אחרי כל תיאור הבגדים, וגם אחרי פסוק סיכום (כח:מא), סוף סוף הוזכרו המכנסיים, והפסוק מוסיף סיבת העשייה. "ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה". למה איחרה התורה מלהזכיר המכנסיים עד סוף הפרשה, או אפילו עד אחרי הפרשה? גם מעניין שרק אצל מכנסיים נמצא חיוב מיתה במפורש למחוסר בגדים. וגם יש להעיר שבטקס ההלבשה (פ' כט), אין הזכרה למכנסיים. הרמב"ן (שם) כותב שאה"ג, כהנים בעצמם לבשו את המכנסיים, ולא שמשו הלביש אותם .

עם רקע זה, לאור הראשון, נגיד שהמכנסיים הם בדרגה נמוכה יותר משאר בגדי כהונה. המכנסיים יותר קשורים למטרה שלהם, לכסות בשר ערוה, משאר בגדים, שיש להם גם קדושה עצמית, וגם יש להם מטרה מסויימת. הרשב"ם וחזקוני (כח:ב) מפרשים שזאת הסיבה שהמכנסיים אינם ברשימה המקורית. "אינו מזכיר אלא בגדים הנראים העשויים לכבוד". אב"ע (שם) מוסיף ש"מנהג כל אדם ללבוש מכנסיים". החזקוני (כח:מב) אפילו מעמת "לכסות בשר ערוה" עם "לכבוד ולתפארת". הנצי"ב (שם) ג"כ מפרש שהם "פחותים משאר בגדים". הם לא באים "לכהנו"[29].

אבל מצד שני, יש מקורות שיש למכנסיים דין רגיל של בגד הכהונה, ואולי אפילו יש להם משהו מיוחד בעולם הבגדים. חז"ל בכל מקום מדברים על שמנה בגדים, ולא שבעה. הגמ' (זבחים פח:) רושמת כל בגדי כהונה שמכפרים על עבירות מסויימות, ונכללים בזה המכנסיים. פשטות הגמ' יומא (ה:) מראה שהמכנסיים היו נכללים בטקס ההלבשה, דלא כפשטות הפסוקים. מפרשים אחדים סוברים שהמכנסיים לא היו על הרשימה המקורית בגלל סיבה טכנית בלבד [30]. הרמב"ם (כל"מ ח:ו) סובר שכל הבגדים אחרי שבלו, אפילו המכנסיים, הושמשו לצרכים מסויימים במקדש, ולא היו נזרקים. ואחרון, הגמ' נדה יג: (ורמב"ם כל"מ ח:יח) אומרת שהמכנסיים לא היו כתחתונים רגילים. ורש"י שם מפרש "גנאי הוא לבגדי קודש בכך".

כדי לאחד את כל המקורות האלה, אולי י"ל על פי הגמ' יומא (כה.) שיש חיוב ללבוש המכנסיים ראשון לבגדים, אע"פ שהכתובת נמצאת ראשונה בפסוק [31]. למה יש חיוב זה? אולי מטרת המכנסיים היא להסיר שם ערוה מהכהן. יש חלות של ערוה כשבן אדם ערום, וכשהוא מכסה ערותו, יש "חלות לבוש". אולי זאת ההדגשה של התורה "לכסות בשר ערוה". זאת מטרת המכנסיים. אבל לעומת שאר הבגדים, שיש להם קדושה עצמית ג"כ, כל קדושת המכנסיים נובעת ממטרתם וקיומם-הסרת שם ערוה מהגברא. זאת הסיבה שצריך ללבש אותם ראשונה בתהליך הליבישה ואולי אפילו זה דין לעיכובא (מנ"ח צט:יג). הניתן של המכנסיים הוא להסיר שם ערוה מהכהן. ואע"פ שלא מצאתי ראייה לדבר, זכר לדבר מצאתי בבית האוצר (עמ' 9-58) וז"ל

"דהם הוא שלובש ראשונה ודבוקים לגוף וכבר הוסר במ בושת העירום...דרך בגד הסמוך כו' בו עיקר ענין לבישה"

וגם עיין לשון המדרש לקח טוב [32] שכותב שלא היה אבנט למכנסיים להדק אותם לגוף הכהן. במקום זה, מעשה הליבישה עצמו צריך להיות באופן שבגד עומד מאליו על הכהן. "שלא היה קושר ומתיר אלא משמכניסין עליו, מיד עומדין עליו".

ולוא דמיסתפינא אמינא דלא היה מעשה לבישה גרידא, אלא יש כאן מעשה שעפ"ד מסיר שם ערוה מעל הכהן, וזאת הסיבה שצריך להיות מעשה אחד בבת אחת, ולא שהוא לובש ואח"כ קושר ומהדק המכנסיים. וזו הערה מחודשת.

---

[1] אפילו אם נגיד שזה דין בכהן, צריך לאמר שיש ב' דינים בכהן, א' בבגדיו וא' אפילו בלי בגדיו.

א-מסברא, אין ספק שכהן לאחר חורבן הבית אוכל תרומה, מקבל עלייה ראשונה בבה"כ, נושא כפים-אע"פ שהוא אינו לובש בגדי כהונתו.

ב-השטמ"ק בזבחים (יח. אות ד) מדבר על ב' רעיונות בכהן, רעיון של "בן אהרן", קשר ביולוגי לאחיו הכהנים שא"צ בגדים, ורעיון של "כהן", שזה דין כהן נוסף שהוא יקבל כשלוש בגדיו. (עיין כלי יקר ריש פר' אמור.)

ג-הגהות מרדכי (גיטין תסא) מביא "מעשה בכהן שיצק מים ע"י ר"ת. והקשה לו תלמיד הא שנינו בירושלמי המשתמש בכהונה מעל והשיב לו אין בהם קדושה בזה"ז דקי"ל בגדיהם עליהם, קדושה עליהם, ואי לא לא. ר"ת גם צריך להסכים שכהן נושא כפיו, מברך ראשון, וכו' בזה"ז, אבל צ"ל שיש ב' דינים של קדושת כהונה. הגרי"ד סאלאוויציק (הובא במאמר גר"צ שכטר "שחיטה לאו עבודה היא"-קול צבי תשנ"ט עמ' 46) הוסיף שיש עוד חידוש בשיטת ר"ת-שהאיסור להשתמש בכהונה תלוי על בדין השני של כהונה, הדין שניתוסף עליה כשהוא לובש בגדיו. הייתי אומר שהאיסור הזה תלוי על בדין הראשון של כהונה, הדין ביולוגי של כהונה.

הגרי"ד הוסיף שיש ב' ניסוחים אפשריים לחידוש זה של ב' דקדושות בכהונה .

I. כהן לענין גבולין, וכהן לענין עבודה (ע' מאמר גר"צ שכטר שם)

II. כהן כגברא, וכהן כחפצה ככלי שרת, (ע' מאמר ר' בכרך בית יצחק יז עמ' 41 בשם הגרי"ד)

יש כמה ראיות לניסוח הקיצוני הזה. ראשון, הפסוקים (שמות כט) עצמם מצביעים בכיוון הזה. הכהן הוקרב, הכהן נמשח ע"י שמן המשחה, כמו הכלים, וכו'. שנית, המש' במנחות (ח:ב) משווה ומבדילה בין כח הכהנים לכח המזבח. עצם ההשוואה מורה על ההידמות. "יפה כח הכהנים מכח מזבח. ויפה כח מזבח מכח כהנים". שלשית, הרמב"ם כנה את ההלכות שבהן הוא עוסק בדינים אלו "הלכות כלי המקדש והעובדים בו", וגם הוא מדבר על הלכות של "וקדשתו"-כבוד כהונה-בתוך מסגרת זו .

[2] יש עוד פסוקים בפר' תצוה שמסמנים שהבגדים עושים אותו כהן. "ואתה הקרב..לכהנו לי" (כח:א-ב), "והלבשת אותם..וקדשת אותם וכהנו לי" (כח:מא), ועוד .

[3] הדיון הזה בין מחוב"ג לזרות מופיע גם אצל קשר בין פסולים אחרים לאיסור זרות.

[4] יש מחלוקת ראשונים ואחרונים איך לפרש את הסוגיא, אבל נקח הבנה אחת.

[5] אתוון דאורייתא כלל יב, בית האוצר עמ' כב-ע' כל המקורות שהובאו שם.

[6] לשון תוס' הרא"ש שם קצת יותר חזק-בלי פסוק מיוחד, "הייתי מכשירה בלא בגדים כבני אהרן בבגדים" ועיין מהרי"ט קידושין שם (גם הובא בכנסת ראשונים זבחים שם).

[7] ע' זבחים קא:-קב. -"משה רבינו כה"ג וחולק בקדשי שמים...זר היה"...

[8] לפי זה, יש סתירה לרש"י זבחים יט: שסבר שמשה היה לו דין כהן. אבל יש להבין אחרת ברש"י ע"ז שם, שלא תהא סתירה בין רש"י לרש"י. "והוא היה זר אצלו", אבל הוא לא היה זר גמור. וצ"ע .

[9] יש עוד אזור אחד להזכיר-במה. המש' (זבחים קיג.) מצטטת החילוקים בין במת יחיד לבמת ציבור, וב' מהם הם "כיהון ובגדי שרת". ר"י ענגל בבית האוצר (שם) דן באריכות אם זה מורה על חקירתינו. מצד א', אם במה איננה מצריכה כהן, למה יש צורך להגיד שא"צ בגדים? אז צ"ל שזה דין בעבודה. מצד ב' אולי "שאני במה" כי כולם נחשבים כהנים אצלה. וע"ע שם.

[10] ע' מנ"ח צט, קנ

[11] ע' ר"ע ברטנורה תמיד ה:ג שמביא סדר זה ג"כ.

[12] השאלה בולטת יותר, בידיעת רעיון של הגרי"ד על השתמשות של "סדר" ברמב"ם-סדר עבודת יום הכיפורים, סדר ליל הפסח, וכו' .

[13] ומקורו במשנה תמיד ה:ג

[14] י"א (פהמ"ש תמיד שם, רע"ב שם, ועוד) שכל הסדר הזה הוא דרוש שלא תהיה בעיה של אין מעבירין על המצות, אבל זה גופה מוסיף על שאלתינו-למה יש כ"כ קפידא פה לאין מעבירין, ולא אצל כלים אחרים?!

[15] עם פירוש זה, גם מתורץ מה שהקשינו לעיל על החילוק בין ח:ד (מקורעים, ארוכים-פסולים) לי:ד (מחוסר בגדים-במיתה). לא רק שיש סוגים שונים של פסולים, כמו שהרב אילן אמר, אלא בפ' ח' הוא מרכז בבגדים עצמם, ובפ' י' הוא מרכז בגברא.

[16] הערה חשובה: כל הגישה הזאת היא לפרש הרמב"ם במשנה תורה. בס' המצות עשה לג, יש לו ניסוח אחר לגמרי. הריכוז שלו במעשה לבישת הגברא, וגם הוא מפרש "לכבוד ולתפארת" כביטוי שמצייר הכהן, ולא הבגדים.

[17] לאור האמור, אולי יש לפרש גמ' יומא עב: באותו כיוון. "אלמלא בגדי כהונה, לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט". רש"י מפרש דלא כפשוטו שהגמרא מכוונת להקרבת, שמקריבים בשעה שלובשים הבגדים. הרש"ש (שם) הניח רש"י בצ"ע למה לא פירש כפשוטו, שהבגדים עצמם מכפרים (על פי גמ' זבחים סוף פרק המזבח מקדש). לפי האמור, יכולים להוסיף על דרך הרש"ש. יש משהו פנימי לבגדים עצמם, שקיומם מכפר ומגן על ישראל. [חבירי הרב צבי דוד רם העיר שאולי רש"י הבין הגמ' זבחים שהבגדים מכפרים רק לענין בגדי כהן גדול, אבל הגמ' יומא סותמת אפילו לענין בגדי כהן הדיוט, וזה מה שהניעו לפרש דלא כפשוטו].

[18] אין אנו צריכים לדינים אלו במסגרת הגישה שלנו, אבל מסתבר לקשר את התחומים.

[19] ע"ע משל"מ כלי המקדש ח:ה, ומקדש דוד לו:ג שמניחים כשיטת הראשונים שיש קדושת הגוף.

[20] ע"ע פרדס יוסף (שמות שם) שמציע שפה, התורה גילה הטעם (לכבוד ולתפארת) וזה הסיבה שצריך עשייה לשמה, על פי שיטת הב"ח המפורסמת ריש הלכות סוכה.

[21] כשנעסוק בבגדי כה"ג לעומת כהן הדיוט, הכונה לשמנה בגדי כה"ג לד' בגדי כהן הדיוט, ולא רק לד' היתרים של כה"ג. יש כמה ראיות שכל שמונה בגדיו הם סט אחד, ולא שיש לו ד' כמו כהן הדיוט, ועוד ד' שמיוחדים בשבילו. חז"ל בכמה מקומות מונים ד' לכהן הדיוט וח' לכה"ג. הרמב"ם (כל"מ ח:ב) מכנה כל ח' בגדיו "בגדי זהב" (עי' כ"מ שדחק לפרשו). ואולי זו גם כונת השטמ"ק (זבחים יח. אותה) שאומר שאין הו"א שאם כה"ג לבש בגדי כהן הדיוט, אין זה נחשב מחוסר בגדים, כי אם אין לו כל ח' מבגדיו, "אין כהונתו עליו". כל בגדיו הם חבילה אחת. וגם עיין בס' פנים יפות (שמות ח:יג) שכל ח' בגדיו צריכים עשייה לשמה לשם כהונה גדולה.

[22] עי' נצי"ב להלן שמפרש הפסוקים דלא כפשוטם.

[23] ח' ג' עמ' 634- מצות מוטלות על הצבור.

[24] האחרונים (ר' כשר, בדפים אחרי פרשת פקודי עמ' קפח, ועוד) מדייקים בלשון הרמב"ם (סוף עשה לג) שאולי יש קיום מיוחד לכה"ג ללבש את בגדיו. המצוה הכללית היא לכל הכהנים, אבל יש קיום מיוחד שכה"ג תמיד ילבש את בגדיו. "והוא שילבש אלו הבגדים תמיד במקדש"

[25] שמחתי למצוא תירוץ זה בשער המלך (מעילה א:יד), אע"פ שהוא הסתפק להגיד שההבדל מבוסס על גזה"כ של "והניחם שם". וגם עי' ירושלמי סוכה (ה:ג) שמציע שיטה אחרת מהרמב"ם הנ"ל. אפילו בגדי כה"ג הותרו להשתמש לצרכים מיוחדים במקדש.

[26] לפי זה, גם אפשר לפרש שיטת הרמב"ם המפורסמת (כל"מ ח:יב, כלאים י:לב) שאסור לכהן הדיוט לכוש בגדיו שלא בשעת העבודה, כי האבנט הוא נארג בשעטנו. והראב"ד חולק, שמותר אפילו שלא בשעת

העבודה. לפי הנ"ל, אולי שיטת הרמב"ם היא שקדושת בגדי כהן הדיוט נובעת מהעבודה, וזאת הסיבה לצמצום היתר הלבישה, ואכמ"ל. ע' רדב"ז כלאים שם, שאג"א ס' כט, ל, בית הלוי ריש ח' א', בית האוצר לר"י ענגל עמ' 46.

[27] הנצי"ב מודה שאחד מבגדי כהן הדיוט נכלל בהביטוי: מגבעת. וצ"ע למה דוקא המגבעת תהיה שונה.

[28] וכן הציץ הושמט. יש הרבה מיוחדות לציץ ג"כ, אבל אכמ"ל. המדרש הגדול מכניס לפסוקינו גם המכנסיים וגם הציץ.

[29] האור החיים הקדוש (כח:ד) אומר שגם ציץ וגם מכנסיים הושמטו מרשימה מקורית, כי הציץ, מעלתו יותר משאר בגדי כה"ג, והמכנסיים, מעלתם פחותה משאר בגדי כה"ג (ושאר בגדים הם בדרגה שווה).

[30] טור על התורה- "אין חכמה בעשייתם."

[31] ע' סנה' מט: שהכתונת "מכסיא כלה גופיה", ואעפ"כ המכנסיים באים ראשונה. ועיין לעיל על הרחבת הרמב"ם של הגמ' יומא הנ"ל. וגם ע' גרי"ז יומא שם שחוקר בדין זה שהמכנסיים הם הראשונים.

[32] הובא בתורה שלמה עמ' קצד אות קמב